

31 Δεκεμβρίου 1991

[Α. ΛΟΙΖΟΥ, Π., ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

ΝΙΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ,

Εφεσείων-Αιτητής,

v.

ΤΖΗΖΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟ ΓΕΝΟΣ BALEWSKI,

Εφεσίβλητης-Καθ' ης η αίτηση.

(Έφεση Αρ. 1).

5 Οικογενειακό Δικαστήριο — Δικαιοδοσία — Κατά πόσο υπάρχει μόνο στην περίπτωση γάμου μεταξύ Κυπρίων πολιτών — άρθρο 111.2Α του Συντάγματος, όπως θεσπίσθηκε με τον περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμο, 1989 (Ν 95/89) — Προοίμιο του εν λόγω Νόμου — Άρθρο 2.1 του Συντάγματος.

Συνταγματικό δίκαιο — Άρθρο 111.2Α του Συντάγματος — Εφαρμόζεται μόνο στη περίπτωση γάμων μεταξύ Κυπρίων πολιτών.

10 Συνταγματικό δίκαιο — Άρθρο 2.7(α) του Συντάγματος — Εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις γυναικών που ήδη είναι πολίτες της Δημοκρατίας.

15 Σε μονομερή (ex parte) αίτηση Κύπριου πολίτου παντρεμένου με αλλοδαπή, που δεν ήταν Κυπρία πολίτης, για ακύρωση υφιστάμενου διατάγματος διατροφής, το Οικογενειακό Δικαστήριο ήγειρε αυτεπάγγελτα θέμα δικαιοδοσίας του να επιληφθεί της αίτησης. Αφού άκουσε τον δικηγόρο του αιτητή αποφάσισε ότι δεν είχε δικαιοδοσία, διότι σύμφωνα με το προοίμιο του περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμου, 1989, (Ν95/89), το άρθρο 111 του Συντάγματος, όπως τροποποιήθηκε από τον Νόμο, εφαρμοζόταν μόνο στην περίπτωση μελών της Ελληνικής Κοινότητας, και, σύμφωνα με το άρθρο 2.1 του Συντάγματος, μόνο πολίτες της Δημοκρατίας μπορούσαν να αποτελέσουν μέλη της Ελληνικής Κοινότητας.

25 Ο δικηγόρος του εφεσείοντα εισηγήθηκε ότι το άρθρο 111.2Α αναφερόταν στους "ανήκοντας εις την ελληνικήν ορθόδοξον Εκκλησίαν" και ότι, εφόσον ο αιτητής ήταν Κύπριος πολίτης και είχε τελέσει και εκκλησιαστικό γάμο στην ελληνική ορθόδοξη εκκλησία, θεωρείτο και η σύζυγός του ότι ανήκε στην εκκλησία εκείνη. Περιαιτέρω ισχυρίσθηκε ότι δυνάμει του άρθρου 2.7(α) του Συντάγμα-

τος, που προβλέπει ότι η ύπανδρος γυναίκα ανήκει στην κοινότητα του συζύγου της, η καθ'ης έπρεπε να θεωρηθεί ως ανήκουσα στην Ελληνική Κοινότητα.

Αποφασίσθηκε (διαφωνούντος του Στυλιανίδη Δ.)

(α) Σύμφωνα με την πέμπτη παράγραφο του προοιμίου του Ν 95/89, το άρθρο 111.2Α του Συντάγματος εφαρμόζοταν μόνο σε θέματα προσωπικού θεσμού πολιτών της Δημοκρατίας που ανήκουν στην Ελληνική Κοινότητα. 5

(β) Σύμφωνα με το άρθρο 2.1 του Συντάγματος μόνο πολίτες της Δημοκρατίας μπορούν να ανήκουν στην Ελληνική Κοινότητα, η δε πρόνοια του άρθρου 2.7(α), που αφορά τις ύπανδρες γυναίκες, εφαρμόζεται στην περίπτωση γυναικών που ήδη είναι πολίτες της Δημοκρατίας. 10

(γ) Εφόσο η καθ'ης η αίτηση ήταν αλλοδαπή και δεν είχε ποτέ πολιτογραφηθεί σαν πολίτης της Δημοκρατίας, το Οικογενειακό Δικαστήριο δεν είχε δικαιοδοσία να επιληφθεί της αίτησης, αλλά δικαιοδοσία είχε ο Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου της επαρχίας όπου ο εφεσείων-αιτητής είχε τη διαμονή του. 15

Σύμφωνα με τον Στυλιανίδη Δ.

i) Το προοίμιο του Ν 95/89 δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την ερμηνεία του κειμένου του Νόμου, διότι σ'αυτό δεν υπήρχε οποιαδήποτε ασάφεια και, κατά συνέπεια, δεν υπήρχε ανάγκη καταφυγής στο προοίμιο. 20

ii) Ο σκοπός του άρθρου 111 του Συντάγματος, όπως ήταν στην αρχική του μορφή, ήταν να διατηρήσει ακέραιη τη δικαιοδοσία των εκκλησιαστικών Δικαστηρίων που αυτά είχαν κατά την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας. Σύμφωνα με τους νόμους της αποικιακής κυβέρνησης, θέματα γαμικών διαφορών όπου ένα μέρος τουλάχιστο ανήκε στην ελληνική ορθόδοξη εκκλησία και ο γάμος είχε ιερολογηθεί σύμφωνα με τα θέσμια της ορθόδοξης εκκλησίας, εξαιρούνταν από τη δικαιοδοσία των πολιτικών Δικαστηρίων. 25

iii) Ο σκοπός της τροποποίησης του Συντάγματος με τον Ν 95/89 ήταν να μεταφέρει ολόκληρη την δικαιοδοσία που είχαν προηγουμένως τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια στα Οικογενειακά Δικαστήρια. 30

iv) Η υπόθεση *Hjijovanni v. Hjijovanni* 1969 1 CLR 207 διεκρίνετο από την παρούσα, διότι σ'εκείνη ο διάδικος είχαν τελέσει μόνο πολιτικό γάμο, και όχι και εκκλησιαστικό. 35

v) Το Επαρχιακό Δικαστήριο δεν είχε δικαιοδοσία να διαλύσει εκκλησιαστικό γάμο, και, με την ερμηνεία του πρωτόδικου Δικαστηρίου, δεν θα υπήρχε τρόπος διάλυσης εκκλησιαστικού γάμου πολίτη με μή πολίτη της Δημοκρατίας. 40

Η έφεση απορρίφθηκε.

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

HjiJovani v. HjiJovani (1969) 1 C.L.R. 207·

Georghiou (No.2) v. The Republic (1968) 3 C.L.R. 411·

Central Co-Operative Bank v. CY.E.M.S. (1984) 1 C.L.R. 435·

5 *Tyllirou v. Tylliros, 3 R.S.C.C. 21·*

Dadacarides v. Dadacaridou (Civil Appeal 8111, decided on 13.7.90)·

Ioannou v. Ioannou (1991) 1 Α.Α.Δ. 186·

Christodoulou v. Christodoulou, 1962 C.L.R. 68·

Medlej v. Medlej (1983) 1 C.L.R. 944·

10 *Papasavvas v. Johnstone (1984) 1 C.L.R. 38·*

Tooley v. Tooley (1984) 1 C.L.R. 279·

Michael v. Michael (1971) 1 C.L.R. 211·

Peters v. Peters "The Times" dated on 20.3.68·

Diagoras Development v. National Bank (1985) 1 C.L.R. 581·

15 *Powell v. Kempton Park Racecourse Co. Ltd. (1) [1899] A.C. 143·*

Attorney-General v. H.R.H. Prince Ernest Augustus of Hanover [1957] 1 All E.R. 49.

Έφεση.

20 Έφεση από τον αιτητή κατά της απόφασης του Οικογενειακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Αντωνιάδης, Πρόεδρος Οικογενειακού Δικαστηρίου) που δόθηκε στις 13 Νοεμβρίου, 1990 (Αρ. Αίτησης 9/90) με την οποία αποφασίσθηκε ότι το Οικογενειακό Δικαστήριο στερείται δικαιοδοσίας να επιληφθεί μονομερούς (ex-parte) αίτησης του

25 αιτητή για ακύρωση διατάγματος διατροφής που δόθηκε από το Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, εναντίον του και προς όφελος της σε διάσταση αλλοδαπής συζύγου του.

A. Ευτυχίου, για τον εφεσείοντα - αιτητή.

Cur. adv. vult.

Α. ΛΟΙΖΟΥ Π.: Με την απόφαση αυτή συμφωνεί και ο Δικαστής κ. Δημητριάδης. Ο Δικαστής κ. Στυλιανίδης διαφωνεί με αυτή και θα δώσει ξεχωριστή απόφαση.

Με την έφεση αυτή προσβάλλεται η απόφαση του Οικογενειακού Δικαστηρίου με την οποία έκρινε ότι στερείται 5
δικαιοδοσίας να επιληφθεί μονομερούς (ex-parte) αίτησης του εφεσείοντα για ακύρωση διατάγματος διατροφής που εκδόθηκε από το Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας εναντίον του και προς όφελος της σε διάσταση αλλοδαπής 10
σύζυγου του.

Το πρωτόδικο Δικαστήριο αποφάσισε ότι το Άρθρο 111.2Α του Συντάγματος εφαρμόζεται μόνο σε γάμους μεταξύ Κυπρίων πολιτών και όχι σε γάμους αλλοδαπών και ότι εφόσον η Γερμανίδα σύζυγος του αιτητή που διαμένει στην Ολλανδία δεν είναι Κυπρία πολίτης, αρμοδιότητα 15
"στην παρούσα υπόθεση πρέπει να έχει ο Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 21(1)Α και 22(2) του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960, όπως τροποποιήθηκε από τους Νόμους 29/83 και 96/86 και όχι το Δικαστήριο αυτό. 20

Η εισήγηση του δικηγόρου του εφεσείοντα είναι ότι εφόσον ο γάμος έγινε σύμφωνα με τους κανόνες της Ορθόδοξης Εκκλησίας, το Οικογενειακό Δικαστήριο που συστάθηκε βάσει του περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμου 1990 (Νόμος αρ. 23 του 1990), για να επιλαμβάνεται όλων των υποθέσεων που προηγουμένως επιλαμβάνετο το Εκκλησιαστικό Δικαστήριο είναι το αρμόδιο για να επιληφθεί της παρούσας αιτήσεως. 25

Εισηγήθηκε επίσης ότι η φράση στο Άρθρο 111.2Α του Συντάγματος "ήταν ζήτημα των ανηκόντων εις την ελληνικήν ορθόδοξον Εκκλησίαν", δεν σημαίνει ότι οι διάδικοι πρέπει να είναι απαραίτητα και πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά νοουμένου ότι ένας από τους δύο είναι Κύπριος υπήκοος και ο γάμος τελέστηκε σε Ορθόδοξη Εκκλησία, θεωρείται ότι και οι δύο ανήκουν στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία, και ότι το Οικογενειακό Δικαστήριο 30
35

έχει δικαιοδοσία να εκδικάσει την υπόθεση.

5 Όπως ορθά ανέφερε το πρωτόδικο Δικαστήριο τα Οικογενειακά Δικαστήρια που ιδρύθηκαν από τον περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμο του 1990, (Νόμος Αρ. 23 του 1990), έχουν αποκλειστική δικαιοδοσία στα ζητήματα που καθορίζονται από το Άρθρο 111 του Συντάγματος παράγραφο 2(Α), όπως έχει τροποποιηθεί με τον περί Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμο του 1989, (Νόμο Αρ. 95 του 1989), οι πρόνοιες του οποίου καθορίζουν τη δικαιοδοσία των Οικογενειακών Δικαστηρίων (Βλέπε *Δαδακαρίδης ν. Δαδακαρίδου* Πολιτική Έφεση Αρ. 8111, της οποίας η απόφαση δόθηκε στις 13 Ιουλίου 1990).

15 Το Άρθρο 111.2Α εφαρμόζεται σύμφωνα με τη πέμπτη παράγραφο του προοιμίου του Νόμου 95 του 1989 "... μόνο σε θέματα προσωπικού θεσμού πολιτών της Δημοκρατίας που ανήκουν στην Ελληνική Κοινότητα ..."

20 Δυνάμει του Άρθρου 2(1) του Συντάγματος μέλη της Ελληνικής Κοινότητας μπορούν να είναι μόνο Κύπριοι πολίτες. Το Άρθρο 2(1) προνοεί τα ακόλουθα:

25 "Την ελληνικήν κοινότητα αποτελούσιν άπαντες οι πολίται της Δημοκρατίας, οίτινες είναι ελληνικής καταγωγής και έχουσιν ως μητρικήν γλώσσαν την ελληνικήν ή μετέχουσι των ελληνικών πολιτιστικών παραδόσεων ή ανήκουσιν εις την Ελληνικήν Ορθόδοξον Εκκλησίαν."

Επίσης όπως αναφέρθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο στην υπόθεση *Hjilovani v. Hjilovani* (1969)1 C.L.R. 207 στη σελ. 222.

30 "Considering that Article 111.1 should be read in conjunction with Article 2.3 in which express reference is made to 'citizens' of the Republic, and having regard to the exclusion of the competence of the Communal Chambers, which have competence only on citizens of the Republic, I am of the view that Article 111.1 should

be construed as being applicable to citizens of the Republic only, that is to say, where both parties to the cause are citizens of the Republic. Consequently, as in the present case the husband is a British national the provisions of Article 111.1 do not apply and this Court has jurisdiction to hear and determine the suit." 5

Η εισήγηση του δικηγόρου του εφεσείοντα ότι οι διατάξεις της παραγράφου 7(α) του Άρθρου 2 του Συντάγματος όπου αναφέρεται ότι "Η υπάνδρος γυνή ανήκει εις την κοινότητα του συζύγου αυτής", δίδει δικαιοδοσία στο Οικογενειακό Δικαστήριο να προχωρήσει στην εκδίκαση της υπόθεσης, δεν μας βρίσκει σύμφωνους γιατί οι πρόνοιες του Άρθρου 2 του Συντάγματος σχετίζονται με την κατάταξη των πολιτών της Δημοκρατίας σε κοινότητες. Σχετική είναι η υπόθεση *Georghiou (No. 2) v. The Republic* (1968)3 C.L.R. 411, όπου αναφέρονται τα ακόλουθα στη σελ. 419: 10 15

"Another argument advanced by counsel for the Applicant has been that she became, because of her marriage, a member of the Greek Community, under Article 2.7(a) of the Constitution and that, therefore, as such, she is entitled to reside in Cyprus. I take the view that Article 2 deals with the classification into Communities of the citizens of the Republic and when it provides, in paragraph 7(a), that a married woman shall belong to the Community to which her husband belongs, it makes such provision with regard only to married women who are citizens of the Republic; thus, Article 2.7(a) is not applicable at all to the Applicant." 20 25

Στην παρούσα περίπτωση η σύζυγος δεν είναι Κυπρία πολίτης και όπως έχει αποφασιστεί στην πιο πάνω υπόθεση, το Άρθρο 2.7(α) δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση της γιατί εφαρμόζεται μόνο σε υπάνδρους γυναίκες πολίτες της Δημοκρατίας. 30

Η ένταξη της συζύγου Κυπρίου σε κοινότητα για σκοπούς του Άρθρου 2.7(α) δεν έχει οποιαδήποτε σχέση αν 35

είναι ξένη υπήκοος με την πολιτογράφηση της ως Κυπρία υπηκόου.

5 Συνεπώς στην παρούσα υπόθεση αρμοδιότητα έχει, όπως ορθά κατέληξε το πρωτόδικο Δικαστήριο, ο Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας, όπου ο εφεσείων - αιτητής, έχει τη διαμονή του, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 21(1)Α και 22(2) του περί Δικαστηρίων Νόμου 1960, όπως αυτά τροποποιήθηκαν από τους Νόμους 51 του 1984 και 29 του 1983 αντίστοιχα.

10 Για όλους τους πιο πάνω λόγους η έφεση απορρίπτεται. Κάτω όμως από τις περιστάσεις δεν δίδεται οποιαδήποτε διαταγή ως προς τα έξοδα.

15 ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ Δ. Το μόνο ζήτημα που εγείρεται στην έφεση αυτή είναι η δικαιοδοσία του Οικογενειακού Δικαστηρίου.

Ο εφεσείων είναι πολίτης της Δημοκρατίας, μέλος της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και κάτοικος Λευκωσίας.

20 Την 1η Ιανουαρίου, 1963, τέλεσε πολιτικό γάμο στην Αγγλία με τη Γερμανίδα Τξηξέλα Δημητρίου, το γένος Balewski. Στις 10 Ιουλίου, 1963, το ζεύγος απέκτησε ένα αγόρι - το Δημήτρη - που γεννήθηκε στην Αγγλία.

25 Η οικογένεια ήλθε στην Κύπρο, όπου εγκαταστάθηκε. Στις 18 Ιανουαρίου, 1969, ο εφεσείων και η εφεσίβλητη συνήψαν εκκλησιαστικό γάμο, σύμφωνα με τους κανόνες και την ιερολογία της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου, στη Λευκωσία.

30 Στις 22 Νοεμβρίου, 1977, γεννήθηκε το δεύτερο παιδί τους - η Σόνια. Τον Αύγουστο του 1987 επήλθε διάσταση στις σχέσεις των συζύγων, που οδήγησε στη διακοπή της συγκατοίκησής τους.

Σε αίτηση της εφεσίβλητης - Αρ. 71/87 του Επαρχιακού

Δικαστηρίου Λευκωσίας - ο αιτητής δέχτηκε και το Επαρχιακό Δικαστήριο εξέδωσε εναντίον του αιτητή διάταγμα διατροφής, με το οποίο διατάχτηκε να πληρώνει £50.- μηνιαίως για την εφεσίβλητη και £60.- για την ανήλικη κόρη τους Σόνια, από την 1η Δεκεμβρίου, 1987.

5

Η εφεσίβλητη, λόγω ασχολιών της στο εξωτερικό, δεν μπορούσε να συνεχίσει να έχει τη φύλαξη της ανήλικης κόρης τους και από τον Αύγουστο του 1990 ο εφεσείων ανέλαβε την επιμέλεια, φύλαξη, συντήρηση και διατροφή της.

10

Είναι ισχυρισμός του εφεσείοντα ότι, από το Νοέμβριο του 1987, με βάση συμφωνία, ή/και εντολή της εφεσίβλητης, ανέλαβε να πληρώνει £50.- το μήνα έναντι αναλογούσης οφειλής της για την από κοινού αγορά ενός διαμερίσματος στο Στρόβολο.

15

Η εφεσίβλητη διαμένει από τον Αύγουστο του 1990 στην Ολλανδία.

Με αίτησή του στο Οικογενειακό Δικαστήριο Λευκωσίας, ο εφεσείων ζήτησε την πιο κάτω θεραπεία:-

"(1) Διάταγμα του Σεβ. Δικαστηρίου διατάσσοντος την ακύρωση και/ή τροποποίηση του διατάγματος διατροφής που εκδόθηκε στις 24/9/87 από το Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας στην αίτηση με αριθ. 71/87 μεταξύ Τζηξέλας Δημητρίου Αιτήτριας και Νίνου Δημητρίου καθ' ου η αίτηση ώστε να απαλλαχθεί ο Αιτητής από του να πληρώνει στην Καθ' ης η αίτηση ποσό £110 το μήνα ως διατροφή ήτοι £50 για την καθ' ης η αίτηση και £60 για την ανήλικη κόρη των διαδίκων Σόνια Δημητρίου από την 1/9/90. (2) Οποιαδήποτε άλλη θεραπεία ήθελε θεωρήσει σκόπιμο να διατάξει από τις περιστάσεις το Σεβ. Δικαστήριο."

20

25

30

Με μονομερή αίτηση, που καταχωρίστηκε στις 2 Οκτωβρίου, 1990, ο εφεσείων ζήτησε άδεια για επίδοση εκτός της δικαιοδοσίας και υποκατάστο επίδοση.

Ο Πρόεδρος του Οικογενειακού Δικαστηρίου απεπάγγελτα ήγειρε "θέμα δικαιοδοσίας του Οικογενειακού Δικαστηρίου".

5 Η δικαιοδοσία είναι θέμα δημόσιας τάξης και το Δικαστήριο απεπάγγελτα δικαιούται και έχει καθήκο να ηγειρεί το θέμα και να αποφασίσει, γιατί απόφαση Δικαστηρίου που στερείται δικαιοδοσίας είναι άκυρη - (*Central Co-Operative Bank v. C.Y.E.M.S.* (1984) 1 C.L.R. 435).

10 Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, με την οποία αποφάσισε ότι στερείται δικαιοδοσίας *rationae personae*, γιατί οι διάδικοι δεν είναι και οι δύο Κύπριοι πολίτες. Το Εκκλησιαστικό Δίκαιο δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση γάμου ενός Κυπρίου πολίτη με αλλοδαπή, με αποτέλεσμα να μη δύναται να ακυρωθεί
15 ο μεταξύ τους πολιτικός γάμος, και τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια δεν είχαν δικαιοδοσία, δυνάμει του Άρθρου 111 του Συντάγματος να επιληφθούν γαμικών διαφορών.

20 Το Άρθρο 111.1 του Συντάγματος, στην αρχική του μορφή, πριν την τροποποίησή του από τον περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμο του 1989, (Αρ. 95/89), είχε:-

"1. Τηρουμένων των διατάξεων του Συντάγματος παν ζήτημα των ανηκόντων εις την ελληνικήν ορθόδοξον Εκκλησίαν ή εις θρησκευτικήν ομάδα, δι' ην
25 ισχύουσιν αι διατάξεις της τρίτης παραγράφου του άρθρου 2, σχέσιν έχον προς τον αρραβώνα, τον γάμον, το διαζύγιον, το κύρος του γάμου, τον χωρισμόν από κοίτης και τραπέζης ή την συνοίκησιν των συζύγων ή τας οικογενειακάς σχέσεις, εξαιρουμένης της διά δικαστικής αποφάσεως νομιμοποιήσεως ή της υιοθεσίας, διέπεται από της ημερομηνίας της ενάρξεως της ισχύος του
30 Συντάγματος υπό του εκκλησιαστικού νόμου της ελληνικής ορθοδόξου Εκκλησίας ή υπό του εκκλησιαστικού νόμου εκάστης θρησκευτικής ομάδος, αναλόγως της περιπτώσεως, και διαγιγνώσκειται υπό του εκκλησιαστικού δικαστηρίου εκάστης εκκλησίας, εκατέρω δε Κοινοτική Συνέλευσις στερείται της αρμοδιότητος, να
35

αποφασίση αντιθέτως προς τας διατάξεις του εκκλησιαστικού νόμου."

Ο Νόμος 95/89, τροποποίησε την πρώτη παράγραφο του Άρθρου 111 και πρόσθεσε τέσσερις νέες παραγράφους σ' αυτό. Η παράγραφος 2.- Α προβλέπει:-

5

"2. - Α. Παν ζήτημα των ανηκόντων εις την ελληνικήν ορθόδοξον Εκκλησίαν, σχέσιν έχον προς το διαζύγιον, τον χωρισμόν από κοίτης και τραπέζης ή την συνοίκησιν των συζύγων ή τας οικογενειακάς σχέσεις διαγιγνώσκεται υπό οικογενειακών δικαστηρίων έκαστον των οποίων σύγκειται:"

10

Με τον περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμο του 1990, (Αρ. 23/90), εγκαθιδρύθησαν τα Οικογενειακά Δικαστήρια. Η δικαιοδοσία και εξουσίες των Οικογενειακών Δικαστηρίων καθορίζονται στο τρίτο και τέταρτο μέρος του Νόμου.

15

Η διατροφή περιλαμβάνεται στον όρο "οικογενειακές σχέσεις". Είναι αστική διαφορά αναφερόμενη στον προσωπικό θεσμό και εμπίπτει, εάν οι άλλες προϋποθέσεις ικανοποιούνται, στη δικαιοδοσία του Οικογενειακού Δικαστηρίου - (βλ. *Myrianthi C.C. Tylliou and Charalambos C. Tylliros* 3 R.S.C.C. 21, στη σελ. 25· *Ίων Δαδακαρίδης ν. Σούζαν Δαδακαρίδου*, Πολιτική Έφεση Αρ. 8111, (Απόφαση δόθηκε στις 13 Ιουλίου, 1990) *Παγωνίτσα Χ. Ιωάννου ν. Χαράλαμπου Παναγιώτη Ιωάννου*, (1991) 1 Α.Α.Δ. 186.

20

25

Η Δικαστική Εξουσία στη Δημοκρατία, σύμφωνα με το Σύνταγμα, εκτός της αποκλειστικής δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο και από κατώτερα Δικαστήρια τα οποία εγκαθιδρύθησαν με νόμους.

30

Το Σύνταγμα πρόβλεψε ότι αστικές διαφορές που αφορούν τον προσωπικό θεσμό υπάγονται στη δικαιοδοσία Δικαστηρίων που θα εγκαθιδρύνονταν με κοινοτικό νόμο

που θα ψήφιζε η αρμόδια Κοινοτική Συνέλευση - (Άρθρα 152.2, 87.1(γ) και (δ) και 160-του Συντάγματος).

5 Στην υπόθεση *Tylliou*, (ανωτέρω), το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο αποφάσισε ότι η διατροφή και άλλα συναφή θέματα έπρεπε να εκδικάζονται από Κοινοτικά Δικαστήρια και όχι από τα Επαρχιακά Δικαστήρια που ιδρύθηκαν με τον περί Δικαστηρίων Νόμο του 1960, (Αρ. 14/60), και ότι το Άρθρο 111 του Συντάγματος διασφάλιζε, χωρίς να επεκτείνει, τη δικαιοδοσία της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία υφίστατο πριν την Ανεξαρτησία, στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και Αγγλοκρατίας - (βλ. *Phidias Christodoulou v. Katerina Christodoulou*, 1962 C.L.R. 68).

10

15 Η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση, με τον περί Ελληνικών Κοινοτικών Δικαστηρίων Νόμο του 1962, (Αρ. 9/62), καθίδρυσε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο Κοινοτικό Δικαστήριο.

20 Μετά την αυτοδιάλυση στις 31 Μαρτίου, 1965, της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης, θεσπίστηκε ο περί Μεταβίβασης της Ασκήσεως των Αρμοδιοτήτων της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως και περί Υπουργείου Παιδείας Νόμος του 1965, (Αρ. 12/65), ο οποίος με το Άρθρο 11 πρόβλεψε ότι κάθε αρμοδιότητα που ασκείτο από τα πρωτοβάθμια Ελληνικά Κοινοτικά Δικαστήρια

25 "μεταβιβάζεται και ασκείται" από τα τοπικά αρμόδια Επαρχιακά Δικαστήρια, σύμφωνα με τις διατάξεις του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960, (Αρ. 14/60), και του περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλοι Διατάξεις) Νόμου του 1964, (Αρ. 33/64).

30 Η δικαιοδοσία αυτή, με το Άρθρο 11 του Νόμου 23/90, περιήλθε στα Οικογενειακά Δικαστήρια.

35 Το ουσιαστικό μέρος για την παρούσα υπόθεση του Άρθρου 40 των περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960 έως 1991, (Αρ. 14/60, 50/62, 11/63, 8/69, 40/70, 58/72, 1/80, 35/82, 16/83, 29/83, 91/83, 16/84, 51/84, 83/84, 93/84, 18/85, 71/

85, 89/85, 96/86, 317/87, 49/88, 64/90, 136/91 και 149/91), προβλέπει:-

"40. - (1) Εάν οιονδήποτε εκκλησιαστικόν δικαστήριον της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, ή εκκλησίας εις ην εφαρμόζονται αι διατάξεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου 111 του Συντάγματος (εν τοις επομένοις εν τω άρθρω τούτω αναφερομένης ως 'η εκκλησία'), θα είχεν εξουσίαν ίνα επιληφθή γαμικής διαφοράς, εγειρομένης υπό συζύγου εν σχέσει προς τον γάμον αυτής, και ο σύζυγος εγένετο ένοχος ηθελημένης αμελείας ίνα προμηθεύη εύλογον διατροφήν διά την σύζυγον αυτού ή τα ανήλικα τέκνα του γάμου, το Επαρχιακόν Δικαστήριον επί αιτήσει της συζύγου, δύναται να εκδώση διάταγμα διατροφής διατάσσον τον σύζυγον όπως καταβάλλη προς αυτήν τοιαύτας περιοδικάς πληρωμάς ως θα εθεωρείτο εύλογον.

(2) Διά τους σκοπούς του εδαφίου (1) εκκλησιαστικόν δικαστήριον της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας ή της εκκλησίας θα θεωρήται ότι έχει εξουσίαν να επιλαμβάνηται γαμικής διαφοράς, εάν αποδεικνύηται ή είναι παραδεκτόν ενώπιον του δικαστηρίου ότι εκάτερος των διαδίκων είναι μέλος της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας ή της εκκλησίας και ο γάμος ιερολογήθη συμφώνως προς τα δόγματα της εκκλησίας ταύτης."

'Όπως έχει προαναφερθεί, το 'Άρθρο 111 του Συντάγματος διατήρησε την κατάσταση που υπήρχε στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και της Αγγλοκρατίας.

Οι Τούρκοι ήταν μουσουλμάνοι το θρήσκευμα. Ο ιερός Νόμος του Ισλάμ επέτρεπε στο Σουλτάνο να αφήσει την εξάσκηση ορισμένων θεμάτων που θεωρούνταν εκκλησιαστικά θέματα στις Χριστιανικές Εκκλησίες. Είναι γενικό αξίωμα του Ισλάμ ότι οι "Ζίμμη δεν πρέπει να ενοχλώνται ποσώς κατά την εξάσκησιν της θρησκείας και της λατρείας των και δεν επιτρέπεται εις Μουσουλμάνον άρχοντα, ή Κριτήν, ή οιονδήποτε έτερον να επεμβαίνη εις τα της θρησκείας και λατρείας των Χριστιανών" - (Ν. Π. Ελευθεριάδου, "Τα προνόμια του Οικουμενικού Πατριαρ-

χείου, σελ. 206).

5 Η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου είχε μεν προνομιακά διοικητική αυτοτέλεια, που επιβεβαιώθηκε και διασφαλίστηκε με το Άρθρο 110 του Συντάγματος, αλλά αποτελεί μέρος της Μείζονος Ανατολικής Εκκλησίας, που είχε Μητρόπολη τον τόπο γέννησης του Χριστού, Ελληνική Μητρόπολη όμως τη μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως.

10 Στους περί Δικαστηρίων Νόμους την περίοδο της Αγγλικής διακυβέρνησης, με επιμέλεια, εξαιρέθηκαν από τη δικαιοδοσία των Δικαστηρίων της Πολιτείας τα θέματα τα οποία στη διάρκεια της Οθωμανικής Κατοχής αφήνονταν στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία και τις άλλες Εκκλησίες.

15 Το Άρθρο 50 του περί Δικαστηρίων Νόμου, 1935, (Αρ. 38/35), πρόβλεψε:-

"50. Save as provided in section 13(e), nothing in this Law contained - (1) shall confer upon any Court by this Law established any jurisdiction to hear and determine -

20 (a) any matrimonial cause where - (i) either party is a member of the Greek-Orthodox Church and the marriage has been celebrated in accordance with the rites of the Greek-Orthodox Church; or

25 (ii) either party is of the Moslem faith and the marriage has been contracted in accordance with the Moslem Sacred Law;

30 (b) any other matter which under the principles of Ottoman law in force in the Colony before the commencement of this Law was cognizable by an ecclesiastical tribunal of the religious community to which the parties belonged;

(c) any matters which under any Law in force in the

Colony for the time being are within the jurisdiction of the Mussulman religious tribunals known as Mehkeme-i-Shrie;

(2) shall be construed as abrogating any jurisdiction which an ecclesiastical tribunal of the Greek-Orthodox Church may possess in respect of matrimonial causes to which a member of the Greek-Orthodox Church is a party; 5

(3) shall be construed as abrogating the principles of Ottoman law in force in the Colony before the commencement of this Law whereby matters of family law are governed by the law of the religious community to which the party belongs." 10

Ταυτόσημη πρόνοια απαντάται στον περί Δικαστηρίων Νόμο του 1953, (Αρ. 40/53), Κεφ. 8 της Έκδοσης των Νόμων της Κύπρου του 1959. 15

Η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου στα θέματα του γάμου - σύναψης, λύσης, κ.λ.π. - ακολουθούσε και εφαρμόζε το δίκαιο της Μεγάλης Εκκλησίας.

Γάμοι μεταξύ ορθοδόξων χριστιανών και αλλοδόξων ήταν ανυπόστατοι γιατί η διαφορά θρησκείας αποτελούσε κώλυμα. Μικτοί γάμοι μεταξύ ορθοδόξων και οπαδών άλλων χριστιανικών ομολογιών, κατ' οικονομίαν, επιτρέπονταν και θεωρούνταν έγκυροι. Μετά δε τον Όρο-συνοδική απόφαση - του Πατριάρχη Κυρίλλου που εκδόθηκε το 1756 η μόνη προϋπόθεση για έγκυρο μικτό γάμο με οπαδούς άλλων χριστιανικών ομολογιών ήταν η ανάληψη βάπτισης των παιδιών σύμφωνα με το ορθόδοξο δόγμα. 20 25

Η Ορθόδοξος Εκκλησία είχε εξουσία λύσεως γάμου μικτού, που συνάφθηκε μεταξύ ορθοδόξου και άλλου χριστιανού - (βλ. Zhishman - "Το Δίκαιον του Γάμου" - σελ. 298 και επέκεινα). Το Άρθρο 68 του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου του 1914 πρόβλεπε ότι:- 30

5 "68. Γάμος Ορθοδόξου μετά μέλους άλλης χριστιανικής Εκκλησίας τότε μόνον δύναται να συναφθή κατά τας διατυπώσεις της Ορθοδόξου Εκκλησίας και να διέπεται υπό των περί Γάμου και Διαζυγίου κανονικών αυτής διατάξεων όταν κατατεθή εις την Επισκοπήν έγγραφον των μελλόντων να συναφθώσιν εις γάμου κοινωνίαν, δι' ου να δηλώται ότι τα τέκνα θα βαπτισθώσι κατά το ορθόδοξον δόγμα."

10 Τα Άρθρα 15 και 16 της Δικονομίας των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων πρόβλεπαν:-

"15. Εις την δικαιοδοσίαν των Δικαστηρίων υπάγονται πάσαι αι υποθέσεις μνηστείας, κύρους του γάμου, λύσεως του γάμου ή προσωρινού χωρισμού των συζύγων και πασών των νομίμων τούτων συνεπειών.

15 16. Τα Δικαστήρια θεωρούνται αρμόδια επί των εν τω άρθρω 15 υποθέσεων προσώπων, άτινα ετέλεσαν τον γάμον αυτών εν Κύπρω διά της Ορθοδόξου Ελληνικής Εκκλησίας, ή εν τη αλλοδαπή ομοίως, κατοικούσι δε εν Κύπρω το τελευταίον προ της ενάρξεως της διαδικασίας έτος."

20

Ο γάμος μετά μέλους άλλης χριστιανικής ομολογίας, κατ' οικονομίαν, συνεχίζει να είναι έγκυρος.

25 Σύμφωνα με το Άρθρο 261(δ) του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου, του 1980, δικαίωμα προσφυγής ενώπιον των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων της Κύπρου έχουν "πάντες οι τελέσαντες μεικτόν γάμον κατά τας προνοίας του παρόντος Καταστατικού και τας διατάξεις της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Κύπρου και ή κατάγονται εκ Κύπρου ή διαμένουσιν εν Κύπρω κατά το

30 τελευταίον τουλάχιστον έτος προ της προσφυγής."

Στην παρούσα περίπτωση οι διάδικοι συνήψαν εκκλησιαστικό μικτό γάμο έγκυρο. Ο γάμος και η λύση του διέπονται, με βάση το Άρθρο 111 του Συντάγματος, από τον Εκκλησιαστικό Νόμο της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλη-

σίας.

Στους περί Δικαστηρίων Νόμους προ του 1960 και στον περί Δικαστηρίων Νόμο του 1960, (Αρ. 14/60), η επιφύλαξη υπέρ της αποκλειστικής δικαιοδοσίας των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων είχε ως μόνη προϋπόθεση ότι εκάτερος των συζύγων ("either party") είναι μέλος της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και ο γάμος ιερολογήθηκε σύμφωνα με τα θέσμια της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. 5

Δεν είναι ανάγκη να είναι και οι δύο σύζυγοι μέλη της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, ούτε είναι ανάγκη να είναι και οι δύο πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το Σύνταγμα δεν προβλέπει μόνο για τα πρόσωπα που έχουν την Κυπριακή ιθαγένεια. Όπου περιοριστικά οι συνταγματικές προβλέψεις αναφέρονται σε πολίτη της Δημοκρατίας, τούτο αναφέρεται ρητά. Το Άρθρο 111.1 του Συντάγματος δεν αναφέρεται σε πολίτη της Δημοκρατίας αλλά σε μέλος της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. 10 15

Στην υπόθεση *Varvara Antoniou Joseph Hijjovanni (Otherwise Partella) v. Antonios Joseph Hijjovanni* (1969) 1 C.L.R. 207 ειπώθηκε ότι το Άρθρο 111.1 του Συντάγματος είχε εφαρμογή μόνο εάν και τα δύο μέρη του γάμου ήταν πολίτες της Δημοκρατίας. 20

Στην παραπάνω υπόθεση οι διάδικοι, μέλη της Μαρωνιτικής θρησκευτικής ομάδας, τέλεσαν πολιτικό γάμο το 1966 στην Αγγλία. Δεν τέλεσαν εκκλησιαστικό γάμο. Το επίδικο θέμα ήταν η ισχύς του πολιτικού γάμου και η ακύρωσή του για άρνηση της συζύγου να δεχθεί ολοκλήρωση του γάμου. 25

Η ακύρωση του γάμου ήταν εκτός της δικαιοδοσίας του Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου της Μαρωνιτικής Εκκλησίας που εδρεύει στο Λίβανο γιατί - δεν υπήρχε, ούτε υπάρχει στην Κύπρο Εκκλησιαστικό Δικαστήριο της Εκκλησίας αυτής - η αρμοδιότητα του περιορίζεται σε θρησκευτικούς γάμους μόνο. Η υπόθεση αναφερόταν μόνο 30 35

στα μέλη της Μαρωνιτικής θρησκευτικής ομάδας. Στις
σελ. 228, 229 διαβάζουμε:-

5 "In Article 111 it is expressly provided that, subject to
the provisions of the Constitution, any matter relating to
nullity of marriage of members of a religious group,
within the ambit of Article 2(3), shall be governed by the
law of the Church of such a religious group and 'shall be
10 cognizable by a tribunal of such Church'. But the
marriage solemnised between the parties in the present
case, at a register office in England, being a civil and not
a religious marriage, on the evidence of the Suffragan
Bishop of the Maronites, the ecclesiastical tribunal of the
15 Maronite Church sitting in the Lebanon would have no
competence to try such a suit of nullity of marriage, as
that tribunal has competence to try nullity cases arising
out of religious marriages only. It would, therefore,
follow that, as the present matrimonial cause is not
cognizable by the ecclesiastical tribunal of the Maronite
20 Church, under the provisions of section 19(b) of the
Courts of Justice Law, 1960, this Court has exclusive
original jurisdiction to hear and determine such a case:
see *Jasonos v. Jasonos* (Matrimonial Petition 14/61 -
unreported), referred to and followed in *Christodoulou v.*
Christodoulou 1962 C.L.R. 68, at page 81.

25 But I think that there is an additional reason why the
jurisdiction of this Court in the present case is not
affected by the provisions of Article 111. That Article
was presumably intended to continue substantially the
application of the existing provisions, regarding personal
30 status, which adopted the principles of the Ottoman Law
prevailing in Cyprus: see *Parapano v. Happaz* (1894) 3
C.L.R. 69 (a case decided by the Privy Council); and the
provisions of section 34 of the Courts of Justice Law,
35 Cap. 8, originally enacted in 1935. It would also appear
that that Article was further intended to take out of the
competence of the Communal Chambers the matters of
family status specified in that article, and to preserve, and
not to extend, the existing competence of the
ecclesiastical tribunals: see *Tyllirou v. Tylliros* (1962) 3

R.S.C.C. 21, at page 25, which referred to the competence of the ecclesiastical tribunals of the Greek-Orthodox Church. It should, however, be borne in mind that there was statutory provision, until the coming into operation of the Constitution, which recognized as valid a civil marriage between members of the same religious community (apart from members of the Greek-Orthodox Church or persons of the Moslem faith), as well as a civil marriage between members of two different religious communities; and that the Supreme Court of the Colony of Cyprus had exclusive jurisdiction in matrimonial causes between parties to such marriages. Considering that Article 111.1 should be read in conjunction with Article 2.3 in which ex press reference is made to 'citizens' of the Republic, and having regard to the exclusion of the competence of the Communal Chambers, which have competence only on citizens of the Republic, I am of the view that Article 111.1 should be construed as being applicable to citizens of the Republic only, that is to say, where both parties to the cause are citizens of the Republic. Consequently, as in the present case the husband is a British national the provisions of Article 111.1 do not apply and this Court has jurisdiction to hear and determine the suit.

Before I leave this point, however, I would like to make the following observations. Assuming that Article 111.1 was applicable and that, consequently, the present nullity suit was cognizable exclusively by the ecclesiastical tribunal of the Maronite Church sitting in the Lebanon, would that mean that persons ordinarily resident in the Republic of Cyprus would be compelled to resort to a tribunal sitting in another country to have their matrimonial cause tried there? Was it the intention of the framers of the Constitution to force parties to a matrimonial suit to have their case tried outside the Republic, and then not by a civil Court, but by an ecclesiastical tribunal with limited powers as to relief? And, if there is no ecclesiastical tribunal sitting in Cyprus to hear such cases, should not the Courts of the Republic determine the matter under the provisions of the

5 Constitution and the Courts of Justice Law, 1960? Fortunately, I am not called upon to decide these matters in the present case, but I would commend them for consideration by the responsible quarters. Prior to Independence such suits were invariably tried by the Supreme Court of Cyprus. I need say no more."

10 Καμιά αναφορά δεν έγινε στην υπόθεση εκείνη στην αρμοδιότητα των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου. Οι διατάξεις της 3ης παραγράφου του Άρθρου 2 του Συντάγματος στο Άρθρο 111 αναφέρονται σε θρησκευτική ομάδα - Μαρωνίτες, Αρμένιοι, Λατίνοι - και όχι στα μέλη της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Η διάκριση είναι πρόδηλη και η αναφορά εμφανέστατη. Το Άρθρο 111 του Συντάγματος 15 διατήρησε, σύμφωνα με όλη τη νομολογία, τη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας πριν την ανεξαρτησία, στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και της Αγγλοκρατίας. Δεν μπορεί να γίνει συσχετισμός της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας 20 της Κύπρου με θρησκευτική ομάδα για την οποία ισχύουν οι διατάξεις της 3ης παραγράφου του Άρθρου 2 του Συντάγματος.

25 Η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου στην μακρά ιστορία της διατήρησε αποκλειστική αρμοδιότητα, με τα Εκκλησιαστικά της Δικαστήρια, στα θέματα αρραβώνα, γάμου, διαζυγίου, κύρους του γάμου, χωρισμού από κοίτης και τραπέζης και συνοίκησης των συζύγων.

30 Οι περί Δικαστηρίων Νόμοι της Αγγλοκρατίας με σαφήνεια εξαιρούσαν από τη δικαιοδοσία των Πολιτικών Δικαστηρίων γαμική διαφορά όπου ένα μέρος ("either party") ήταν μέλος της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και ο γάμος ιερολογείτο σύμφωνα με τα θέσμιμα της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Το Σύνταγμα δεν περιόρισε τη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων στις 35 περιπτώσεις μόνο όπου και τα δύο μέρη του γάμου ανήκουν στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου, ούτε στις περιπτώσεις που και οι δύο έχουν την ιθαγένεια της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η ιθαγένεια δεν ήταν ποτέ κριτήριο για τη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων. Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου ήταν μέρος της Μείζονος Εκκλησίας του Χριστού με έδρα την Ιερουσαλήμ και Μητρόπολη την Κωνσταντινούπολη. Τα βεράτια των Σουλτάνων, με τα οποία αναγνώριζαν την εκλογή των Αρχιεπισκόπων και καθόριζαν τις εξουσίες τους, αναφέρονται σε γάμους Χριστιανών και όχι μόνο των υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. (Βλ. το τελευταίο βεράτιο που εκδόθηκε στον Αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο το 1865 - Χάκκεττ "Ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου", μετάφραση Χ. Παπαϊωάννου, Τόμος Γ', σελ. 226-232 και Cobham - "Excerpta Cyrgia", σελ. 470-474. Βλ., επίσης, Υπόθεση Αρ. 515/89, Αυτοκέφαλος Αγιωτάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου και Βουλής των Αντιπροσώπων, (Απόφαση δόθηκε στις 7 Φεβρουαρίου, 1990, δε δημοσιεύτηκε ακόμα)).

Οι πρόνοιες του Συντάγματος της Κυπριακής Πολιτείας, όπως είναι πρόδηλο από το λεκτικό και όπως έχει νομολογηθεί, δεν εσκόπευαν να περιορίσουν τη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου σε τομείς και έκταση που δεν είχαν περιορίσει οι Τούρκοι Σουλτάνοι. Ο Τούρκος κατακτητής είχε αφήσει στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου την ενάσκηση δικαιωμάτων που θεωρούνταν εκκλησιαστικά θέματα.

Οι μικτοί γάμοι και οι γαμικές διαφορές, όπως φανερώνεται από το Πρώτο Καταστατικό του 1914, ανεξάρτητα από ιθαγένεια υπάγονταν στη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων. Εάν ένα μέλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας τελούσε γάμο με Χριστιανό άλλου δόγματος, σύμφωνα με τα Άρθρα 15 και 16 της Δικονομίας των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων που έχουν προεκτεθεί, τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια είχαν αρμοδιότητα εάν ο γάμος τελέστηκε στην Κύπρο, είτε στο εξωτερικό από την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία. Μόνη προϋπόθεση ήταν η διαμονή στην Κύπρο για ένα χρόνο πριν την έναρξη της διαδικασίας.

5 Με το σκεπτικό της εκκαλούμενης απόφασης οι γαμικές διαφορές δύο Ελληνορθόδοξων - ενός πολίτη της Δημοκρατίας και ενός πολίτη άλλης χώρας - που τέλεσαν το γάμο τους στην Κύπρο, σύμφωνα με τα θέσμιμα της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, δεν υπάγονται στη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων αλλά στα Πολιτικά Δικαστήρια. Το παράδειγμα τούτο φανερώνει την έκταση της ασυμφωνίας και της αντίθεσης της προσβαλλόμενης απόφασης προς το Σύνταγμα και την έννομη τάξη πριν την Ανεξαρτησία.

10 Σε όλες τις υποθέσεις που ακολουθήθηκε η απόφαση *Hjijovanni*, (παραπάνω), δεν είχε τελεστεί εκκλησιαστικός γάμος, αλλά πολιτικός, συνήθως άκυρος. Η επικρατούσα γνώμη είναι ότι η ιερολογία του γάμου στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία δεν είναι απλώς τύπος, αλλά ουσιαστική προϋπόθεση της υπόστασης του γάμου - (βλ. Ευριγένη - "Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο" - σελ. 291 και επέκεινα).

20 Στις υποθέσεις *Medlej v. Medlej* (1983) 1 C.L.R. 944, *Papasavvas v. Johnstone* (1984) 1 C.L.R. 38 και *Tooley v. Tooley* (1984) 1 C.L.R. 279, αποφασίστηκε ότι το Άρθρο 111 του Συντάγματος είχε εφαρμογή όπου το Εκκλησιαστικό Δικαστήριο είχε δικαιοδοσία και ότι η ιθαγένεια των μερών δεν ήταν αναγκαία προϋπόθεση εφαρμογής του Άρθρου 111.

25 Στην υπόθεση *Androulla Antoniou Michael Then Androulla Achillea Chrysostomou v. Antonios Michael* (1971) 1 C.L.R. 211, αποφασίστηκε ότι η διάλυση εκκλησιαστικού γάμου από Εκκλησιαστικό Δικαστήριο της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας λύει το θεσμό του γάμου και, ως εκ τούτου, πολιτικός γάμος που έγινε μεταξύ των ιδίων προσώπων πριν τον εκκλησιαστικό παύει να υφίσταται. Το Δικαστήριο υιοθέτησε το ακόλουθο απόσπασμα από την Απόφαση του Δικαστή *Wrangham* στην υπόθεση *Peters v. Peters*, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα "The Times", στις 20 Μαρτίου, 1968:-

"A judgment of that Court (the Ecclesiastical Court) in November, 1964, declared the marriage dissolved. That

could only mean that the status of husband and wife that had previously existed between the parties had come to an end. Some confusion could be created if it was forgotten that the word 'marriage' concealed ambiguity and might be used to mean the ceremony of wedding and also the status which began on the conclusion of the ceremony. As used in the judgment of the Ecclesiastical Court, 'marriage' meant the status of husband and wife which was derived in the view of that Court from the religious ceremony. 5 10

But whichever ceremony gave origin to the status, it was the status itself that was terminated by the decree. As the Cyprus Court had jurisdiction to terminate the status, its judgment ought to be recognized as valid. Accordingly, there would be a declaration that Mrs. Peters' marriage had been validly dissolved." 15

Το Σύνταγμα και οι Νόμοι ερμηνεύονται με τρόπο που να διασφαλίζουν τη λειτουργικότητά τους και με τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται ο σκοπός του νομοθέτη.

Πρόεδρος Επαρχιακού Δικαστηρίου έχει αρμοδιότητα, με βάση το Άρθρο 22 των περί Δικαστηρίων Νόμων, για γαμικές διαφορές στις περιπτώσεις που δεν είχε το Εκκλησιαστικό Δικαστήριο, δυνάμει του Άρθρου 111 του Συντάγματος. 20

Νομικό έρεισμα της πρωτόδικης απόφασης είναι η υπόθεση *Hjjjovanni*, (παραπάνω), και η 5η παράγραφος του προοιμίου του περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμου του 1989, (Αρ 95/89). 25

Με το Νόμο 95/89, όπως έχει προαναφερθεί, το Άρθρο 111 του Συντάγματος τροποποιήθηκε με το μηχανισμό που προβλέπει το Άρθρο 182.3 στην απουσία Τούρκων βουλευτών. 30

Το Δεκέμβριο του 1963 οι Τούρκοι βουλευτές αποχώρησαν. Τα τελευταία 28 χρόνια η Τουρκική κοινότητα της

Κύπρου, με κατάφωρη παραβίαση του Συντάγματος, όχι μόνο απουσιάζει από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, αλλά σταδιακά ίδρυσε δικούς της λεγόμενους "κρατικούς μηχανισμούς" οι οποίοι λειτουργούν στην περιοχή που ελέγχεται από τα Τουρκικά στρατεύματα κατοχής. Η Βουλή των Αντιπροσώπων, όμως, συνέχισε να λειτουργεί, πρόδηλα, με βάση το δίκαιο της ανάγκης, για όλους τους σκοπούς και ασκούσε όλες τις εξουσίες που προβλέπει το Σύνταγμα, ανεξάρτητα από την εσκεμμένη συνεχή απουσία αντιπροσώπων της Τουρκικής κοινότητας, η οποία στοχεύει στη διάλυση του κράτους.

Ο νόμος ερμηνεύεται με βάση την αλληλουχία του κειμένου, το οποίο περιλαμβάνει και το κείμενο του προοιμίου, όπου υπάρχει. Το προοίμιο συνήθως δηλώνει τα γεγονότα ή την κατάσταση του νόμου για την οποία ο Νομοθέτης προτίθεται να θεσπίσει το νόμο που ακολουθεί. Η αυθεντική ερμηνεία των νόμων - του Συντάγματος και της Νομοθεσίας - στην έννομη τάξη της Κύπρου ανήκει εξ ολοκλήρου στη δικαστική εξουσία. (Βλ. *Diagoras Development v. National Bank* (1985) 1 C.L.R. 581).

Ο ερμηνευτής του νόμου μπορεί να προσφύγει στο προοίμιο για την ερμηνεία του νόμου εάν υπάρχει ασάφεια.

Στην υπόθεση *Powell v. Kempton Park Racecourse Co. Ltd.* (1) [1899] A.C. 143 ο Λόρδος Davey είπε στη σελ. 185:-

"... it is a settled rule that the preamble cannot be made use of to control the enactments themselves where they are expressed in clear and unambiguous terms."

Στην υπόθεση *Attorney-General v. H.R.H. Prince Ernest Augustus of Hanover* [1957] 1 All E.R. 49 ο Λόρδος Normand είπε στις σελ. 57-58:-

"When there is a preamble, it is generally in its recitals that the mischief to be remedied and the scope of the act are described. It is, therefore, clearly permissible to have recourse to it as an aid to construing the enacting

provisions. The preamble is not, however, of the same weight as an aid to construction of a section of the Act as are other relevant enacting words to be found elsewhere in the Act, or even in related Acts. There may be no exact correspondence between preamble and enactment, and the enactment may go beyond, or it may fall short of, the indications that may be gathered from the preamble.

5

Again, the preamble cannot be of much, or any, assistance in construing provisions which embody qualifications or exceptions from the operation of the general purpose of the Act. It is only when it conveys a clear and definite meaning in comparison with relatively obscure or indefinite enacting words that the preamble may legitimately prevail."

10

(Βλ., επίσης, Odgers' Construction of Deeds and Statutes 5η Έκδοση, σελ. 305-309).

15

Ο Νόμος 95/89 μεταβίβασε τη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου, που πρόβλεπε το Άρθρο 111 του Συντάγματος, στα νέα Οικογενειακά Δικαστήρια της πολιτείας. Ο Νόμος δεν έχει καμιά ασάφεια. Δεν υπάρχει ανάγκη καταφυγής στο προΐμιο.

20

Το προΐμιο αναφέρεται στην ανάγκη τροποποίησης του Άρθρου 111, το οποίο δεν περιλαμβάνεται στα θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος τα οποία δεν μπορούν με οποιοδήποτε τρόπο να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν, στη Γνωμάτευση του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην Αναφορά του Προέδρου της Δημοκρατίας Αρ. 1/86, σε θέματα που αφορούν τόσο την Ελληνική όσο και την Τουρκική κοινότητα και στην 5η παράγραφο διασαφηνίζει ότι το Άρθρο 111 αναφέρεται σε θέματα που δεν αφορούν ή επηρεάζουν με οποιοδήποτε τρόπο την Τουρκική κοινότητα. Η 1η, 4η και 5η παράγραφος του προΐμιου έχουν:-

25

30

"Επειδή το Άρθρο 111 του Συντάγματος της Δημοκρατίας προβλέπει τη ρύθμιση θεμάτων προσωπικού

35

θεσμού αποκλειστικά από εκκλησιαστικούς νόμους,

.....

5 Και επειδή η Γνωμάτευση του Ανώτατου Δικαστηρίου στην Αναφορά του Προέδρου της Δημοκρατίας αρ. 1/86 σύμφωνα με την οποία κρίθηκε ως ανεπίτρεπτη η τροποποίηση των Άρθρων 63 και 66, που περιέχουν διατάξεις που αφορούν τόσο την ελληνική κοινότητα όσο και την τουρκική, δεν εμποδίζει την
10 τροποποίηση συνταγματικών διατάξεων που αφορούν μόνο την ελληνική κοινότητα, όπως και οι διατάξεις του Άρθρου 111 του Συντάγματος,

15 Και επειδή το Άρθρο 111 του Συντάγματος αναφέρεται μόνο σε θέματα προσωπικού θεσμού πολιτών της Δημοκρατίας που ανήκουν στην ελληνική κοινότητα και δεν αφορούν ή επηρεάζουν με οποιοδήποτε τρόπο την τουρκική κοινότητα,"

20 Οι παράγραφοι αυτοί δεν σκοπεύουν να ερμηνεύσουν ούτε μπορούν να αποτελέσουν βοήθημα για ερμηνεία του Νόμου 95/89 ή των νέων παραγράφων του Άρθρου 111 του Συντάγματος.

Ο Νόμος 95/89 μεταβίβασε άθικτη και ανεπηρέαστη τη δικαιοδοσία που είχαν τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια, πριν την τροποποίηση, στα Οικογενειακά Δικαστήρια.

25 Εάν οι διάδικοι στην παρούσα υπόθεση δεν συνήψαν εκκλησιαστικό γάμο, ο Πρόεδρος Επαρχιακού Δικαστηρίου θα είχε αποκλειστική δικαιοδοσία για τη λύση του έγκυρου πολιτικού γάμου τους και το Οικογενειακό Δικαστήριο δεν θα είχε δικαιοδοσία. Οι διάδικοι όμως τέλεσαν και μικτό εκκλησιαστικό γάμο. Ο γάμος αυτός δεν μπορεί
30 να διαλυθεί από τον Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου. Δεν έχει αρμοδιότητα.

Περαιτέρω, η λύση του πολιτικού γάμου δεν θα λύσει και τον εκκλησιαστικό γάμο, ενώ η λύση του εκκλησιαστι-

κού γάμου θα τερματίσει τις σχέσεις συζύγου προς σύζυγο. (Βλ. *Androulla Antoniou Michael Then Androulla Achillea Chrysostomou* (ανωτέρω)).

Για όλους τους πιο πάνω λόγους, το Οικογενειακό Δικαστήριο, όχι μόνο έχει δικαιοδοσία, αλλά είναι το μόνο αρμόδιο Δικαστήριο να επιληφθεί της αίτησης του εφεσείοντα. 5

Η προσβαλλόμενη απόφαση ακυρώνεται. Καμιά διαταγή για έξοδα.

Η έφεση απορρίπτεται κατά πλειοψηφία χωρίς έξοδα.